

Грабильнікова О. А.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного, трудового та господарського права
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

ПРОБЛЕМИ КООРДИНАЦІЇ МІЖ ОРГАНАМИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ У СФЕРІ ПАТЕНТУВАННЯ В УКРАЇНІ

PROBLEMS OF COORDINATION BETWEEN EXECUTIVE AUTHORITIES IN THE FIELD OF PATENTING IN UKRAINE

У статті комплексно досліджено проблеми координації між органами виконавчої влади у сфері патентування в Україні, зокрема питання розподілу повноважень, узгодженості нормативно-правових актів та ефективності міжвідомчої взаємодії. Розкрито роль Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» як базового правового акта у регулюванні відносин у цій сфері, а також проаналізовано положення Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності на 2020–2025 роки та Стратегічного плану розвитку Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій на 2024–2028 роки. Окремо розглянуто функції координаційних органів як суб'єктів реалізації державної політики, їх взаємодію з територіальними органами центральних органів виконавчої влади та вплив на забезпечення належного рівня захисту патентних прав. Значну увагу приділено сучасному стану ринку інтелектуальної власності в Україні та економічним аспектам розвитку патентної системи. На основі аналізу міжнародного досвіду, зокрема реформування патентної системи ЄС, запропоновано шляхи вдосконалення координаційних механізмів в Україні. Дослідження також висвітлює проблеми дублювання повноважень та наявних розбіжностей у підходах до реалізації патентної політики різними органами виконавчої влади, що негативно впливає на темпи впровадження інновацій та рівень захисту прав винахідників. Автор підкреслює, що подолання фрагментарності правового регулювання, впровадження сучасних цифрових сервісів, оптимізація міжвідомчої взаємодії та належне фінансування ключових інституцій дозволять створити ефективну, прозору і конкурентоспроможну систему патентування, що відповідатиме європейським стандартам та сприятиме інноваційному розвитку України. Удосконалення системи державної координації у сфері патентування потребує також поглиблення аналітичної роботи, що охоплює регулярний моніторинг ефективності впроваджуваних реформ, аналіз динаміки подання заявок та тенденцій розвитку інноваційного сектору, що дозволить своєчасно реагувати на виклики та адаптувати нормативно-правові механізми до нових умов. Водночас важливим є розширення співпраці з міжнародними організаціями та провідними патентними відомствами світу, що забезпечить доступ до найкращих практик управління правами інтелектуальної власності та сприятиме інтеграції України у глобальний ринок технологій. У перспективі формування ефективної координаційної моделі у сфері патентування стане одним із ключових чинників зміцнення інноваційного потенціалу держави, створення сприятливого середовища для творчої та науково-технічної діяльності, а також побудови конкурентоспроможної економіки, орієнтованої на знання та високі технології.

Ключові слова: *патентування, інтелектуальна власність, координаційні органи, державна політика, стратегія розвитку, міжнародний досвід.*

The article provides a comprehensive study of the problems of coordination between executive authorities in the field of patenting in Ukraine, in particular the issues of distribution of powers, consistency of legal acts, and efficiency of interdepartmental cooperation. The role of the Law of Ukraine “On the Protection of Rights to Inventions and Utility Models” as a basic legal act in regulating relations in this field is revealed, as well as the provisions of the National Strategy for the Development of Intellectual Property for 2020–2025 and the Strategic Development Plan of the Ukrainian National Office of Intellectual Property and Innovations for 2024–2028 are analyzed. Special attention is paid to the functions of coordination bodies as subjects of implementation of state policy, their interaction with territorial bodies of central executive authorities, and their impact on ensuring the proper level of patent rights protection. The current state of the intellectual property market in Ukraine and the economic aspects of the patent system's development are considered. Based on the analysis of international experience, in particular the reform of the EU patent system, ways to improve coordination mechanisms in Ukraine are proposed. The study also highlights the problems of duplication of powers and existing differences in approaches to the implementation of patent policy by various executive authorities, which negatively affect the pace of innovation introduction and the level of protection of inventors' rights. The author

emphasizes that overcoming the fragmentation of legal regulation, introducing modern digital services, optimizing inter-departmental interaction, and ensuring adequate funding for key institutions will make it possible to create an efficient, transparent, and competitive patenting system that meets European standards and promotes the innovative development of Ukraine. Improving the system of state coordination in the field of patenting also requires deepening analytical work, which includes regular monitoring of the effectiveness of implemented reforms, analyzing the dynamics of application filings and trends in the development of the innovation sector, thus enabling timely responses to emerging challenges and adaptation of regulatory mechanisms to new conditions. At the same time, it is crucial to expand cooperation with international organizations and leading patent offices worldwide, which will provide access to best practices in intellectual property management and promote Ukraine's integration into the global technology market. In the long term, the formation of an effective coordination model in the sphere of patenting will become one of the key factors in strengthening the state's innovation potential, creating a favorable environment for creative and scientific-technical activity, and building a competitive knowledge- and high-technology-oriented economy.

Key words: *patenting, intellectual property, coordination bodies, state policy, development strategy, international experience.*

Постановка проблеми. Сфера патентування в Україні, незважаючи на значний обсяг нормативного регулювання та наявність спеціалізованих органів, продовжує залишатися одним із найбільш проблемних сегментів системи охорони прав інтелектуальної власності. Як бачимо, ефективна координація між органами виконавчої влади, що забезпечують реєстрацію, захист і розвиток патентних прав, є критичною умовою для створення сприятливого середовища для винахідництва та інноваційної діяльності. Вартим уваги є те, що чинне законодавство, зокрема Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [1], встановлює базові правила щодо отримання та захисту патентів, однак не врегулює у достатній мірі питання чіткого розподілу повноважень між відповідними органами.

У сучасних умовах інтеграції України у світовий інтелектуальний простір, відсутність належної узгодженості дій між Українським національним офісом інтелектуальної власності та інновацій (УКРНОІВІ), Міністерством економіки, територіальними підрозділами та іншими координаційними структурами призводить до дублювання функцій, затягування процедур та зниження ефективності захисту прав заявників. Як показує практика, навіть наявність стратегічних документів, таких як Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності (2020–2025) [6] та Стратегічний план розвитку УКРНОІВІ (2024–2028) [3], не гарантує їх належного впровадження без ефективного механізму міжвідомчої координації.

Разом з тим, розвиток ринку інтелектуальної власності в Україні демонструє зростання інтересу до патентування з боку бізнесу та нау-

кових установ [9], що вимагає швидкої адаптації управлінських та правових механізмів до європейських стандартів. Це підкреслює необхідність не лише вдосконалення нормативної бази, але й зміцнення інституційної спроможності органів виконавчої влади у цій сфері.

Стан дослідження. Серед науковців, які досліджували проблематику у сфері інтелектуальної власності та координації між органами виконавчої влади, можна виділити таких, як О.О. Безпалова, Н.П. Капітаненко, В.А. Дерезь, О.М. Обривкіна, Г.О. Андрощук, І. Чуницка, О. Бондарук, Ф.П. Бухало та інші. Зазначені наукові надбання заслуговують на увагу, разом з тим, з урахуванням розвитку новітніх технологій та змінами у вітчизняному законодавстві, вони потребують додаткового вивчення.

Мета статті. З'ясування основних проблем координації між органами виконавчої влади у сфері патентування в Україні, аналіз нормативно-правових засад та інституційних механізмів взаємодії, а також формування пропозицій щодо вдосконалення організаційно-правових інструментів з урахуванням національної специфіки та міжнародного досвіду.

Виклад основного матеріалу. Система патентування в Україні базується на розгалуженій нормативно-правовій основі, яка включає як загальні, так і спеціальні акти, спрямовані на врегулювання правовідносин у сфері охорони прав на винаходи та корисні моделі. Центральне місце в цій системі займає Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [1], який визначає процедури отримання патенту, права та обов'язки заявників, умови правової охорони та засоби захисту. Саме цей закон є відправною точкою для будь-

яких подальших адміністративних чи судових дій у сфері патентування.

Особливістю чинного законодавства є поєднання норм національного права та міжнародних стандартів, адже Україна, ратифікувавши низку міжнародних угод у сфері інтелектуальної власності, взяла на себе зобов'язання забезпечувати належний рівень правової охорони відповідно до європейських і світових вимог. Це підтверджується й положеннями Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності на 2020–2025 роки [6], де акцент зроблено на гармонізації законодавства з правом ЄС, цифровізації процесів та підвищенні прозорості процедур.

Правове регулювання у сфері патентування в Україні не обмежується лише вищезгаданим законом. Значну роль відіграють і постанови Кабінету Міністрів України, накази уповноважених органів, відомчі інструкції, якими визначаються технічні та адміністративні аспекти процедури подання та розгляду заявок на винаходи і корисні моделі. Це комплексне нормативне середовище створює правову основу для діяльності як Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій (УКРНОІВІ), так і інших залучених органів виконавчої влади.

У сучасних умовах особливого значення набуває впровадження електронних сервісів, які спрощують процедури подання заявок та здійснення діловодства у патентній сфері. Це передбачено у стратегічних документах [3; 6], але на практиці рівень цифровізації ще не досяг бажаних показників, що впливає на швидкість та зручність взаємодії заявників з органами влади.

Таким чином, нормативно-правові засади патентування в Україні є формально розвиненими та відповідними міжнародним вимогам, але їхня практична реалізація потребує посилення координації між органами виконавчої влади, усунення колізій та забезпечення комплексного підходу до впровадження цифрових технологій у патентні процедури.

Дослідження О.О. Безпалової свідчить, що координаційні органи виступають ключовими суб'єктами реалізації державної політики у сфері управління, оскільки вони створюють платформу для взаємодії між центральними та місцевими органами влади [2]. Це особли-

во важливо для патентної сфери, де своєчасне погодження дій різних установ дозволяє уникнути дублювання функцій та скоротити строки адміністративних процедур.

Правове закріплення координаційних відносин між органами виконавчої влади є необхідною умовою для ефективного функціонування системи. В.А. Дерещь підкреслює, що належна нормативна регламентація взаємодії між місцевими державними адміністраціями та територіальними підрозділами центральних органів виконавчої влади сприяє підвищенню якості управлінських рішень, а також забезпечує більш ефективне використання ресурсів [5, с. 378].

Разом з тим, сучасна система координації у сфері патентування в Україні все ще характеризується фрагментарністю. Окремі органи влади, навіть маючи чітко визначені повноваження, нерідко виконують схожі функції або вдаються до дублювання рішень, що знижує загальну ефективність роботи. Як показує аналіз, у багатьох випадках відсутній єдиний інформаційний простір для обміну даними між установами, що призводить до затримок у процесі розгляду заявок на патенти та виникнення конфліктних ситуацій між відомствами.

Таким чином, роль координаційних органів у сфері патентування полягає у формуванні єдиної політики, усуненні дублювання функцій, забезпеченні своєчасної та ефективної взаємодії між усіма учасниками процесу, а також у створенні умов для реалізації стратегічних цілей розвитку інтелектуальної власності в Україні.

Стратегічне бачення розвитку патентної системи України формується на основі комплексних програмних документів, у яких визначаються пріоритети, завдання та етапи реформ. Одним із ключових документів такого типу є Стратегічний план розвитку Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій (УКРНОІВІ) на 2024–2028 роки [3]. Він передбачає модернізацію процедур подання заявок, впровадження електронних сервісів, удосконалення експертизи заявок на винаходи та корисні моделі, а також підвищення кваліфікації персоналу, що працює у сфері патентування.

Важливим орієнтиром для всієї галузі залишається Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності на 2020–2025 роки [6]. Вона встановлює чіткі цілі: гармонізація

законодавства з правом ЄС, посилення механізмів захисту прав, розвиток системи колективного управління, а також створення спеціалізованих підрозділів для боротьби з порушеннями у сфері ІВ. Як бачимо, ці документи взаємоповнюють один одного: стратегія задає загальний курс, а план розвитку УКРНОІВІ конкретизує інституційні кроки.

Відповідно, О.М. Обривкіна у своїх дослідженнях наголошує, що без комплексного реформування інституційної структури та підвищення її автономності навіть найпрогресивніші плани можуть залишитися декларативними [7]. Вона підкреслює, що наявність документів — лише перший крок, головне завдання полягає у їх реальному впровадженні, а для цього потрібна належна координація між усіма рівнями виконавчої влади.

Економічний аспект стратегічного планування у сфері патентування також не можна залишати поза увагою. Як показують результати дослідження І. Чуницької та О. Бондарук, сучасний стан ринку інтелектуальної власності в Україні характеризується низьким рівнем комерціалізації патентів та недостатнім використанням патентних прав як інструменту залучення інвестицій [9, с. 2]. Тому стратегічні документи повинні враховувати не лише правові, а й економічні стимули для учасників ринку.

Не менш важливим є питання фінансового та кадрового забезпечення реалізації стратегічних планів. Як слушно зазначає Ф.П. Бухало, інтелектуальна діяльність та її правова охорона мають безпосередній вплив на соціально-економічний розвиток держави, і від рівня інвестування у цю сферу залежить конкурентоспроможність країни на міжнародному рівні [10, с. 109].

Таким чином, стратегічне планування у сфері патентування повинно поєднувати правові, організаційні та економічні заходи. Без достатньої інституційної спроможності, належного фінансування та міжвідомчої координації навіть найкращі стратегії залишаються лише на папері, а не стануть реальними механізмами розвитку національної патентної системи.

Н.П. Капітаненко, аналізуючи генезис адміністративно-правового регулювання у сфері реалізації права інтелектуальної власності, звертає увагу на те, що історично відсутність

чіткого розмежування компетенцій між органами влади часто призводила до конфліктів і неефективності управління [4, с. 277]. Це підтверджується і сучасним станом справ: окремі органи досі мають перетин у повноваженнях, особливо в питаннях нагляду та контролю за використанням патентних прав.

Важливо, що у патентній сфері складність взаємодії зумовлена не лише внутрішніми адміністративними проблемами, а й зовнішніми викликами. Наукові дослідження О.О. Безпалової показують, що ефективна координація потребує не лише правового закріплення процедур, а й створення реальних механізмів взаємодії, включаючи регулярний обмін інформацією та формування єдиного електронного простору даних [2].

Сучасний етап розвитку патентної системи України стикається з викликами, пов'язаними із цифровою трансформацією управлінських процесів. Хоча стратегічні документи, як-от план розвитку УКРНОІВІ [3], передбачають впровадження електронних сервісів, на практиці ці інструменти працюють фрагментарно. Відсутність повної інтеграції баз даних між органами призводить до того, що заявники вимушені дублювати документи, а перевірка правової чистоти винаходів займає більше часу, ніж це передбачено регламентами.

Ще однією проблемою є недостатній рівень професійної підготовки кадрів, особливо на місцевому рівні. В.А. Дерезь у своїй роботі наголошує, що без належного кадрового потенціалу навіть добре вибудована система координації не працюватиме належним чином [5, с. 382]. Підвищення кваліфікації спеціалістів, створення мережі постійного навчання та впровадження стандартів оцінки ефективності роботи можуть стати дієвими кроками для вирішення цього питання.

Вивчення міжнародного досвіду показує, що ефективна координація у сфері патентування є результатом поєднання чіткої нормативної бази, розвиненої інституційної структури та високого рівня цифровізації адміністративних процедур. Як приклад, можна навести реформування патентної системи Європейського Союзу, спрямоване на створення Єдиного патентного суду та запровадження єдиного патенту, чинного на території більшості держав-членів.

Г.О. Андрощук відзначає, що ключовою перевагою цієї моделі є можливість централізованого розгляду спорів і уніфікованої реєстрації прав [8]. Це значно скорочує адміністративні витрати, усуває дублювання процедур та підвищує правову визначеність для інвесторів.

Для України важливим є адаптація окремих елементів європейського досвіду, зокрема створення єдиного електронного порталу для подання заявок, інтегрованого з міжнародними базами даних, і формування єдиної юрисдикційної системи для розгляду патентних спорів. Урахування цих аспектів дозволить не лише оптимізувати роботу органів виконавчої влади, а й підвищити привабливість українського ринку інтелектуальної власності для міжнародних партнерів та інвесторів.

Перспективи удосконалення координації між органами виконавчої влади у сфері патентування безпосередньо пов'язані з комплексною модернізацією інституційної системи та впровадженням сучасних управлінських технологій. Одним із ключових напрямів є формування єдиного національного інформаційного простору у сфері патентування, який би об'єднував бази даних заявок, рішень та аналітичних звітів. Це забезпечить прозорість, оперативний обмін даними та скорочення строків розгляду заявок.

Ще одним перспективним кроком є підвищення автономності та відповідальності профільних установ, зокрема УКРНОІВІ, у поєднанні з розширенням можливостей для співпраці з науковими установами, бізнесом та міжнародними організаціями. Реалізація цих заходів у поєднанні з імплементацією положень Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності [6] створить умови

для сталого розвитку патентної системи, підвищення рівня правового захисту та стимулювання інноваційної активності в Україні.

Таким чином, удосконалення координаційних механізмів потребує комплексного підходу, що поєднує технологічні інновації, організаційні реформи та законодавчі зміни. Лише за умов системної взаємодії всіх учасників процесу можна забезпечити стабільне функціонування патентної системи, її конкурентоспроможність на міжнародному рівні та належний захист прав винахідників.

Висновки. Дослідження підтвердило, що належна координація між органами виконавчої влади у сфері патентування є ключовою умовою розвитку інноваційної діяльності та захисту прав винахідників. Попри наявність сучасної нормативно-правової бази, зокрема стратегічних документів, система залишається фрагментарною: зберігаються дублювання повноважень, колізії в законодавстві та недостатня інтеграція цифрових сервісів. Вирішення цих проблем потребує створення єдиного інформаційного простору, підвищення рівня узгодженості між інституціями та впровадження ефективних організаційних механізмів. Таким чином майбутнє патентної системи України залежить від здатності держави забезпечити системну взаємодію, стабільну законодавчу основу та адаптацію кращих міжнародних практик. Лише за умов комплексного підходу, що поєднає правові, організаційні та технологічні зміни, можна досягти підвищення рівня правового захисту, стимулювати інноваційний розвиток і забезпечити конкурентоспроможність України у світовому інтелектуальному просторі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text> (дата звернення: 03.10.2025).
2. Безпалова О.О. Сутність та значення координаційних органів як суб'єктів реалізації державної політики. *Підприємництво, господарство і право*, 2020. № 6. С. 105–109. DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.6.19> (дата звернення: 05.10.2025).
3. Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій. Стратегічний план розвитку 2024–2028. С. 1–158. URL: https://nipo.gov.ua/wpcontent/uploads/2024/04/Stratehichnyyi_plan_rozvytku_UKRNOIVI_2024-2028-web.pdf (дата звернення: 07.10.2025).
4. Капітаненко Н.П. Генезис адміністративно-правового регулювання у сфері реалізації права інтелектуальної власності. *Юридичний науковий електронний журнал*, 2020. № 8. С. 275–279. DOI: <https://doi.org/10.32782/524-0374/2020-8/68>. (дата звернення: 02.10.2025).

5. Дерещ В.А. Правове закріплення координаційних відносин між місцевими державними адміністраціями та територіальними органами центральних органів виконавчої влади. *Правова держава*, 2021. № 32. С. 377–385. DOI: 10.33663/0869-2491-2021-32-377-385 (дата звернення: 09.10.2025).
6. Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні (2020–2025). URL: <https://ukrpatent.org/atachs/IP-Strategy-2020-25.pdf> (дата звернення: 11.10.2025).
7. Обривкіна О.М. Право інтелектуальної власності на сучасному етапі: проблеми та перспективи. *Ірпінський юридичний часопис* : науковий журнал, 2019. № 1. С. 36–43. DOI: 10.33244/2617-4154.1.2019.36-43 (дата звернення: 12.10.2025).
8. Андрощук Г.О. Модернізація патентної системи ЄС: новації та можливості для України. *Наука, технології, інновації*, 2023. № 4. С. 50–61. DOI: <http://doi.org/10.35668/2520-6524-2023-4-05> (дата звернення 10.10.2025).
9. Чуницка І.В., Бондарук О.С. Сучасний стан ринку інтелектуальної власності в Україні. *Економіка та суспільство*, 2023. № 52. С. 1–10. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-55> (дата звернення 11.10.2025).
10. Бухало Ф.П. Інтелектуальна діяльність та її місце в соціально-економічному розвитку сучасної України. *Часопис Київського університету права*, 2022. № 2-4. С. 108–112. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.2-4.2022.20> (дата звернення 07.10.2025).

Дата першого надходження рукопису до видання: 20.10.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 24.11.2025

Дата публікації: 19.12.2025